

EBEVEYNLERİN YAŞAM POZİSYONLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Haktan DEMİRCİOĞLU

*Doç. Dr, Hacettepe Üniversitesi, hdemircioglu@hacettepe.edu.tr
ORCID Numarası:0000-0002-5092-1698*

Hülya TERCAN

*Öğr. Gör, Hacettepe Üniversitesi, hulya.tercan@hacettepe.edu.tr
ORCID Numarası:0000-0001-2345-6789*

Gül SERİN

*Psikolog, gulsrn93@gmail.com
ORCID Numarası: 0000-0002-6120-1215*

Raziye YÜKSEL

*Çocuk Gelişimci, raziye.yuksel@hacettepe.edu.tr
ORCID Numarası: 0000-0002-9620-9081*

Sümeyra GÖKBAYRAK

*Bil. Uzm, Hacettepe Üniversitesi, sumeyragokbayrak@outlook.com.
ORCID Numarası: 0000-0003-2797-8255*

Gülşah GÜREVİN

*Arş. Gör, İstanbul Kültür Üniversitesi, g.gurevin@iku.edu.tr
ORCID Numarası: 0000-0001-7073-0349*

Öykü ÖKTEN

*Çocuk Gelişimci, oykuokten3@gmail.com
ORCID Numarası: 0000-0002-5535-5576*

Zeynep İPEK

*Hemşire, Ankara Üniversitesi, zeynepcosgun23@gmail.com
ORCID Numarası: 0000-0001-8067-4686*

Received: 13.01.2019

Accepted: 24.04.2019

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin yaşam pozisyonlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek ve elde edilen bulguları transaksyonel analiz kuramı bağlamında tartışmaktır. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline ve kesitsel tarama desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 0-18 yaş dilimi içerisinde çocuğu olan 212 ebeveyn oluşturmuştur. Çalışma grubu, basit tesadüfi yöntemle belirlenmiştir. Araştırmada uygun verilerin elde edilmesi için, araştırmacılar tarafından geliştirilen demografik bilgi formu ve Isgor, Kaygusuz, Ozpolat, (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmış Yaşam Pozisyonları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, normallik testi sonuçlarına göre, ikiden fazla grubun karşılaştırıldığı durumlarda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), ortalamalar arasında anlamlı farklılığın bulunduğu durumlarda Tukey Testi, ikili gruplarda ise Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Sonuçta, ebeveynlerin “sen iyisin” yaşam pozisyonunun yaşlara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, “ben iyiyim” yaşam pozisyonunda lisans mezunları lehine anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca “ben iyi değilim” yaşam

pozisyonda çalışan ebeveynler lehine anlamlı farklılıklar bulunurken, ebeveynlerin iş yaşamlarındaki memnuniyet durumlarına göre “ben iyiyim” ve “sen iyisin” yaşam pozisyonlarında yüksek düzeyde memnuniyet lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür. Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinden duydukları memnuniyet düzeylerine göre “ben iyiyim” yaşam pozisyonunda yüksek düzeyde memnuniyet lehine anlamlı farklılık olduğu, kendi ebeveynleriyle iletişimlerinden duydukları memnuniyet düzeylerine göre ise “ben iyiyim” yaşam pozisyonunda yüksek düzeyde memnuniyet lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Transaksiyonel analiz kuramı, yaşam pozisyonları, ebeveyn etkileşimleri

INVESTIGATION OF LIFE POSITIONS OF PARENTS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the life positions of parents in terms of various variables and to discuss the findings in the context of transactional analysis. The research is designed according to the scanning model and cross-sectional survey design. The study group included 212 parents formed who have children aged 0-18 years. The study group was determined by simple random method. The demographic information form developed by the researchers and the Life Positions Scale adapted to Turkish by Isgor, Kaygusuz, Ozpolat (2012) were used to obtain the appropriate data. (ANOVA) in cases where more than two groups are compared according to normality test results, Tukey test where there is a significant difference between means Mann-Whitney-U test was used in the two groups. As a result, it was found that there are significant differences in favor of undergraduate graduates in the a I'm OK life position, where the life position of the parents is you're OK differed significantly by age. In addition, I'm not OK life position, there are meaningful differences in favor of parents who work in life positions, while parents are known to have meaningful differences in terms of satisfaction in their work life, in favor of high level of satisfaction in life positions I'm OK and you're OK. According to the satisfaction level of the parents' communication with their children, I'm OK in the life position revealed a significant difference in favor of high level of satisfaction. According to the satisfaction level of the parents' communication with their parents, it is determined that there is a meaningful difference in favor of high level of satisfaction in I'm OK life position.

Keywords: Transactional analysis theory, life positions, parent interactions

GİRİŞ

Transaksiyonel Analiz (TA), bireyin diğer insanlarla arasındaki duygu, düşünce ve davranış etkileşimini inceleyen, kişinin kendini daha iyi tanınmasına ve anlamasına yardım etmeyi amaçlayarak temelde kişisel olarak gelişme ve değişmeyi vurgulayan Eric Berne tarafından geliştirilmiş psikoterapi ve kişilik kuramıdır (Berne, 1962). Psikoterapi, okul rehberlik uygulamaları, ebeveyn eğitimleri ve aile terapileri, liderlik ve yönetim gibi konularda faydalanılan TA, bireyi insancıl ve olumlu olarak ele almaktadır (Stewart ve Joines, 2017). TA kuramının temeli, belirli felsefik varsayımlara dayanmaktadır ve bunlar kuramın temelini oluşturmaktadır. Bu varsayımlar insanlar, yaşam ve değişimin amacı konusunda oluşturulmuş olan ifadelerdir. Bunların başında bireyin kendisini nasıl algıladığını ve yaşamda nasıl konumlandığını ifade eden “yaşam pozisyonları” gelmektedir (Stewart ve Joines, 2017). Yaşam pozisyonları, çocukluk yaşantılarının bir sonucu olarak, bireyin davranışlarını, kararlarını ve seçimlerini gerektiren, bireyin kendisine ve diğer kişilere yönelik duygu, düşünce ve davranışlarını içeren temel bir anlayıştır (Harris, 1969). Bu kavram, bireyin yalnızca kendisi ve başkalarıyla ilgili görüşleriyle sınırlı değildir ve temel olarak psikolojik bir durumu belirtmektedir (Kayalar, 2003). TA, bireylerin hayatlarını dört ana yaşam pozisyonundan birine göre yönettiğini savunur (Isgor vd., 2012). Bu pozisyonlar; ben iyiyim-sen iyisin, ben iyiyim-sen değilsin, ben iyi değilim-sen iyisin, ben iyi değilim-sen iyi değilsin şeklindedir.

Ben İyiyim-Sen İyisin, pozisyonunda olan kişiler, insanların önemini kabul ederek hayatın yaşanmaya değer olduğunu düşünürler (Akkoyun, 2001). Bu pozisyonda olanların temel insani değerlere, saygınlığa, erdeme sahip olduğuna inanılmaktadır. Kişinin iltimas noktası, davranışlarından ziyade kişinin doğası ile ilgilidir. Bu pozisyonda olanlar kendilerine ve etraflarındaki kişilere yakındır (Corey, 2009). Çevresi ile güvenli ve sağlıklı ilişkiler kurarak, kendileri ve başkaları ile ilgili problemleri çözümleyebilir ve beklentilerini gerçekleştirebilirler (Alisinanoğlu 1995; Turan ve Duman, 2009).

Ben İyiyim-Sen İyi Değilsin, dışa yansıtımlı bir yaşam pozisyonu olan bu pozisyondaki kişiler, kendilerinin haksızlığa uğradıklarını ve aldatıldıklarını düşündükleri için diğerlerine karşı olumsuz tutum sergilemektedirler (Alisinanoğlu,1995; Akkoyun, 2001). Bu yaşam pozisyonunu benimseyen kişilerin özellikleri; sürekli öğüt verme, başkalarını eleştirme ve başkaları üzerinde baskı kurma, tahammülsüzlük olarak belirtilmektedir (Wiesner, 2004).

Ben İyi Değilim-Sen İyisin, depresif pozisyon olarak da bilinen bu pozisyon, içe yansıtımlı bir nitelik taşımaktadır. Bu yaşam pozisyonunu benimseyen insanlar, kendilerini başkalarıyla karşılaştırdıklarında kendilerini güçsüz hissederler (Corey, 2009). Bu kişilerde geri çekilme, pasiflik, kaçma, abartılı çaresizlik, suçluluk, depresyon gibi unsurlar görülmektedir (Wiesner 2004).

Ben İyi Değilim-Sen İyi Değilsin, sağlıksız olarak nitelendirilen bu yaşam pozisyonundaki kişiler; yaşama sevincini yitiren, içine kapanık davranışlar sergileme eğilimindedir (Alisinanoğlu, 1995). Bu kişilerde aşırı yemek yeme, alkol kullanımı, ihmal, isyankârlık, üzüntü, paranoya vb. görülmektedir (Wiesner 2004).

Yetişkinlik dönemine gelen her birey, bu dört temel yaşam pozisyonundan birine bağlı olarak yaşamını nasıl geçireceğini belirler. Bu doğrultuda kendinin ve başkalarının davranışlarını, kararlarını yaşam pozisyonlarına göre gerekçelendirme eğiliminde olur (Kayalar, 2003). Aile içi iletişim ve etkileşim sürecinde bireylerin, eşleri ve çocukları ile karşılaşabileceği aile içi ilişkisel problem durumlarının nedenlerinin açıklanması ve problemlere kalıcı çözümler getirilmesi konusunda bireyin yaşam pozisyonunun oldukça önemli bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin yaşam pozisyonlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek ve elde edilen bulguları literatür bağlamında tartışmaktır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

Araştırmanın modeli

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline ve kesitsel tarama desenine göre tasarlanmıştır. Tarama çalışmaları, araştırmacının bağımsız değişken ya da faktörler üzerinde manipülasyonunun olmadığı, geçmişte ya da halen var olan bir durumun var olduğu şekliyle betimlenmesini amaçlayan araştırmalardır (Mazlum ve Atalay Mazlum, 2017; Büyüköztürk, 2014; Karasar, 2012).

Çalışma grubu

0-18 yaş dilimi içerisinde çocuğu olan 212 ebeveyn araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Söz konusu ebeveynler, basit tesadüfi yöntemle araştırmaya dâhil olmuşlardır. Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin demografik özellikleri incelendiğinde %67,9'unun anne, %32,1'inin baba olduğu; %11,3'ünün 25 ve altı yaşta, %11,3'ünün 26-30 yaşlarında, %28'inin 31-35 yaşlarında, %25'inin 36-40 yaşlarında, %24,1'inin 41 ve üzeri yaşta olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin %47,2'sinin tek çocuğu, %37,7'sinin iki çocuğu, %12,7'sinin üç çocuğu, %2,4'ünün dört ve üzeri sayıda çocuğu olduğu; ebeveynlerin %3,8'inin ilkokul, %7,1'inin ortaokul, %27,8'inin lise, %11,8'inin ön lisans, %31,6'sının lisans, %17,9'unun ise lisansüstü eğitimi mezunu olduğu ortaya konmuştur.

Veri toplama araçları

Araştırmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen demografik bilgi formu ve Boholst (2002) tarafından geliştirilen; İşgör, Kaygusuz ve Özpolat (2012) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Yaşam Pozisyonları Ölçeği kullanılmıştır. (Boholst vd., 2005; İşgör vd., 2012).

Demografik bilgi formu: Bu formda ebeveynin cinsiyeti, yaşı, çocuk sayısı, çocuğun/çocukların yaş aralıkları, ebeveynin öğrenim durumu, çalışma durumu, medeni durumu, aile yapısı, çocuğun ya da çocuklarının süregelen hastalık veya özel gereksinim durumunun olup olmadığı ile ilgili sorular yer almıştır. Bununla birlikte

ebeveynlerden iş yaşamlarını, kendi ebeveynleriyle ilişkilerini ve eşleriyle ilişkilerini en düşük bir, en yüksek beş puan olacak şekilde puanlandırmaları istenmiştir.

Yaşam pozisyonları ölçeği: 2002 yılında Boholst tarafından geliştirilen yaşam pozisyonları ölçeği dört alt boyut ve 24 maddeden oluşmaktadır. Dilin uyarlanması $p < .05$ düzeyinde, yani tüm ölçek için .79 olarak bulunmuştur. Ölçek için Kasier-Mayer-Olkin (KMO) değeri hesaplanmış ve sonuç .89 olarak bulunmuştur. Maddelerin iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Sonuçlar ölçeğin orijinal ölçeğe benzer dağılım gösterdiğini göstermiştir. Doğrulayıcı faktör analizi bulguları bu ölçeğin Türkiye'deki çalışmalarda yaşam pozisyonlarını ölçmek için uygun olabileceğini göstermiştir.

Ölçek “ben iyiyim”, “ben iyi değilim”, “sen iyisin” ve “sen iyi değilsin” olmak üzere dört alt boyuttan ve her bir alt boyutunda beş madde olmak üzere toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Yaşam Pozisyonları ölçeği, İşlemsel Analiz kavramlarından ilham alınarak hazırlanan bir skaladır. Alt ölçeklerden elde edilen puanların toplamı, bireyin benimsemiş olduğu yaşam pozisyonunu göstermektedir. Ayrıca araştırmacı, bireyin kabul edilen yaşam pozisyonuna ilişkin yanlışlıklarını, ölçek maddelerine verilen cevapların puanlarından çıkarabilmektedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında 20 maddelik Yaşam Pozisyonları Ölçeği için (toplam iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı) cronbach alfa, .84 olarak bulunmuştur (İsgor vd., 2012).

Verilerin analizi

Verilerin analizinde, öncelikli olarak dağılımın normal olup olmadığı incelenmiştir. Normallik testi sonuçlarına göre, ikiden fazla grubun karşılaştırıldığı durumlarda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmış, ortalamalar arasında anlamlı farklılığın bulunduğu durumlarda ise hangi gruplar arasında bu farkın olduğunun belirlenmesi için Tukey Testi kullanılmıştır. İkili gruplarda ise Mann Whitney-U testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde yapılan analizler sonucunda ebeveynlerin yaşam pozisyonlarının çeşitli değişkenler açısından nasıl değiştiğine ilişkin ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Ebeveynlerin Yaşam Pozisyonları Ölçeği Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamalarının Yaşlarına Göre Anova Testi Sonuçları

Yaşam Pozisyonları	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Ben iyiyim	Gruplararası	46,978	4	11,745	,977	,421	
	Grup içi	2511,396	209	12,016			
	Toplam	2558,374	213				
Ben İyi Değilim	Gruplararası	60,706	4	15,176	1,447	,220	
	Grup içi	2191,668	209	10,486			
	Toplam	2252,374	213				

Sen İyisin	Gruplararası	112,257	4	28,064	2,723	,031*	36-40 / 41 ve üzeri
	Grup içi	2153,654	209	10,305			
	Toplam	2265,911	213				
Sen İyi Değilsin	Gruplararası	81,924	4	20,481	2,363	,054	
	Grup içi	1811,314	209	8,667			
	Toplam	1893,238	213				

*p<0,05

Tablo 1'e bakıldığında, ebeveynlerin "sen iyisin" yaşam pozisyonunun yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, diğer yaşam pozisyonlarında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. "Sen iyisin" yaşam pozisyonunda hangi yaş grupları arasında anlamlı farklılığın olduğunu ortaya koymak için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda 36-40 ile 41 ve üzeri yaş dilimindeki ebeveynler arasında, 36-40 yaş dilimindeki ebeveynler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Ebeveynlerin Yaşam Pozisyonları Ölçeği Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamalarının Eğitim Durumlarına Göre Anova Testi Sonuçları

Yaşam Pozisyonları	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Ben İyiyim	Gruplararası	148,708	5	29,742	2,567	,028*	İlkokul / Lisans
	Grup içi	2409,666	208	11,585			
	Toplam	2558,374	213				
Ben İyi Değilim	Gruplararası	217,027	5	43,405	4,436	,001*	Ortaokul / Lisans Lise / Lisans
	Grup içi	2035,347	208	9,785			
	Toplam	2252,374	213				
Sen İyisin	Gruplararası	213,957	5	42,791	4,338	,001*	Lise / Lisans Lise / Lisansüstü
	Grup içi	2051,954	208	9,865			
	Toplam	2265,911	213				
Sen İyi Değilsin	Gruplararası	49,542	5	9,908	1,118	,352	
	Grup içi	1843,697	208	8,864			
	Toplam	1893,238	213				

*p<0,05

Tablo 2'ye bakıldığında, ebeveynlerin "sen iyi değilsin" yaşam pozisyonunda eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, "Ben iyiyim" yaşam pozisyonunda ilkökul ve lisans mezunları arasında, lisans mezunları lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Ebeveynlerin Yaşam Pozisyonları Ölçeği Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamalarının Çalışma Durumlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Yaşam Pozisyonları	Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	U	p
Ben İyiyim	Çalışmıyor	45	104,32	17525,50	-1,235	3329,50	,217
	Çalışıyor	168	117,01	5265,50			

Ben İyi Değilim	Çalışmıyor	45	102,11	17155	-2,248	2959	,025*
	Çalışıyor	168	125,24	5636			
Sen İyisin	Çalışmıyor	45	104,12	17492	-1,325	3296	,185
	Çalışıyor	168	117,76	5299			
Sen İyi Değilsin	Çalışmıyor	45	103,56	17398,00	-1,583	3202,50	,113
	Çalışıyor	168	119,83	5392,50			

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde “ben iyiyim”, “sen iyisin” ve “sen iyi değilsin” yaşam pozisyonlarında ebeveynlerin çalışma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık yokken “ben iyi değilim” yaşam pozisyonunda çalışan ebeveynler lehine anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir (p<0,05).

Tablo 4. Ebeveynlerin Yaşam Pozisyonları Ölçeği Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamalarının İş Yaşamındaki Memnuniyet Düzeylerine Göre Anova Testi Sonuçları

Yaşam Pozisyonları	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Ben İyiyim	Gruplararası	149,691	4	37,423	3,344	,011*	Orta düzeyde memnuniyet / Yüksek düzeyde memnuniyet
	Grup içi	1935,911	173	11,190			
	Toplam	2085,601	177				
Ben İyi Değilim	Gruplararası	39,315	4	9,829	1,031	,393	
	Grup içi	1649,179	173	9,533			
	Toplam	1688,494	177				
Sen İyisin	Gruplararası	132,683	4	33,171	3,044	,019*	Orta düzeyde memnuniyet / Yüksek düzeyde memnuniyet
	Grup içi	1885,435	173	10,898			
	Toplam	2018,118	177				
Sen İyi Değilsin	Gruplararası	37,353	4	9,338	1,092	,362	
	Grup içi	1479,349	173	8,551			
	Toplam	1516,702	177				

*p<0,05

Tablo 4'e bakıldığında ebeveynlerin “ben iyi değilim” ve “sen iyi değilsin” yaşam pozisyonlarında ebeveynlerin iş yaşamlarındaki memnuniyet durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık yokken “ben iyiyim” ve “sen iyisin” yaşam pozisyonlarında orta düzeyde memnuniyet ile yüksek düzeyde memnuniyet arasında yüksek düzeyde memnuniyet lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu bulgu üzerinden, iş yaşamından duyulan

memnuniyet düzeyi arttıkça kişilerin kendilerinin ve diğerlerinin varlık değerini gerçekçi boyutta daha güçlü gördükleri varsayılabilir.

Tablo 5. Ebeveynlerin Yaşam Pozisyonları Ölçeği Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamalarının Eşleriyle İletişimlerinden Duydukları Memnuniyet Düzeylerine Göre Anova Testi Sonuçları

Yaşam Pozisyonları	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Ben İyiyim	Gruplararası	415,961	4	103,990	10,111	,000*	Memnuniyetsizlik / Yüksek düzeyde memnuniyet
	Grup içi	2139,344	208	10,285			
	Toplam	2555,305	212				
Ben İyi Değilim	Gruplararası	212,356	4	53,089	5,487	,000*	Memnuniyetsizlik / Yüksek düzeyde memnuniyet
	Grup içi	2012,301	208	9,675			
	Toplam	2224,657	212				
Sen İyisin	Gruplararası	207,098	4	51,774	5,256	,000*	Memnuniyetsizlik / Yüksek düzeyde memnuniyet
	Grup içi	2048,818	208	9,850			
	Toplam	2255,915	212				
Sen İyi Değilsin	Gruplararası	8,010	4	2,002	,222	,926	
	Grup içi	1873,633	208	9,008			
	Toplam	1881,643	212				

*p<0,05

Tablo 5'e bakıldığında "sen iyi değilsin" yaşam pozisyonunda ebeveynlerin eşleriyle iletişimlerinden duydukları memnuniyet düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılık yokken "ben iyiyim", "ben iyi değilim" ve "sen iyisin" yaşam pozisyonlarında memnuniyetsizlik ve yüksek düzeyde memnuniyet arasında yüksek düzeyde memnuniyet lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Ebeveynlerin Yaşam Pozisyonları Ölçeği Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamalarının Çocuklarıyla İletişimlerinden Duydukları Memnuniyet Düzeylerine Göre Anova Testi Sonuçları

Yaşam Pozisyonları	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Ben İyiyim	Gruplararası	133,500	3	44,500	3,854	,010*	Memnuniyetsizlik / Yüksek düzeyde memnuniyet
	Grup içi	2424,874	210	11,547			
	Toplam	2558,374	213				
Ben İyi Değilim	Gruplararası	64,173	3	21,391	2,053	,108	
	Grup içi	2188,201	210	10,420			
	Toplam	2252,374	213				
Sen İyisin	Gruplararası	15,558	3	5,186	,484	,694	
	Grup içi	2250,353	210	10,716			
	Toplam	2265,911	213				
Sen İyi Değilsin	Gruplararası	10,932	3	3,644	,407	,748	
	Grup içi	1882,306	210	8,963			
	Toplam	1893,238	213				

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde “ben iyi değilim”, “sen iyisin” ve “sen iyi değilsin” yaşam pozisyonlarında ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinden duydukları memnuniyet düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamışken “ben iyiyim” yaşam pozisyonunda memnuniyetsizlik ve yüksek düzeyde memnuniyet arasında yüksek düzeyde memnuniyet lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya konmuştur.

Tablo 7. Ebeveynlerin Yaşam Pozisyonları Ölçeği Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamalarının Kendi Ebeveynleri ile İletişimlerinden Duydukları Memnuniyet Düzeylerine Göre Anova Testi Sonuçları

Yaşam Pozisyonları	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Ben İyiyim	Gruplararası	168,618	4	42,154	3,687	,006*	Memnuniyetsizlik / Yüksek düzeyde memnuniyet
	Grup içi	2389,756	209	11,434			
	Toplam	2558,374	213				
Ben İyi Değilim	Gruplararası	39,553	4	9,888	,934	,445	
	Grup içi	2212,821	209	10,588			
	Toplam	2252,374	213				
Sen İyisin	Gruplararası	36,219	4	9,055	,849	,496	
	Grup içi	2229,693	209	10,668			
	Toplam	2265,911	213				
Sen İyi Değilsin	Gruplararası	64,702	4	16,175	1,849	,121	
	Grup içi	1828,536	209	8,749			
	Toplam	1893,238	213				

*p<0,05

Tablo 7'ye bakıldığında, "ben iyi değilim", "sen iyisin" ve "sen iyi değilsin" yaşam pozisyonlarında ebeveynlerin kendi ebeveynleriyle iletişimlerinden duydukları memnuniyet düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamışken "ben iyiyim" yaşam pozisyonunda memnuniyetsizlik ve yüksek düzeyde memnuniyet arasında yüksek düzeyde memnuniyet lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya konmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada, ebeveynlerin yaşam pozisyonları çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve elde edilen bulgular transaksyonel analiz kuramı bağlamında ele alınarak tartışılmıştır. Bir yapı olarak yaşam pozisyonları, transaksyonel analiz kuramına dayanmaktadır (Berne, 1962). Söz konusu yapının biçimsel ve deneysel çalışmalarının başlangıcı, Berne'nin yaşam pozisyonlarını ortaya atmasından daha sonraki dönemlere denk gelmektedir (Boholst vd., 2005). Transaksyonel Analiz kuramına göre kişinin yaşam pozisyonları, kendi veya diğerlerinin davranışlarıyla ilgili sahip olduğu genel bakış açısını ve bundan daha fazlasını içermektedir. Kişi benimsediği yaşam pozisyonuna göre kurgusunu oluştururken, yaşadıklarıyla da bu yaşam pozisyonunu pekiştirmektedir (Stewart ve Joines, 2018).

Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, ebeveynlerin "sen iyisin" yaşam pozisyonunun 36-40 ile 41 ve üzeri yaş dilimindeki ebeveynler arasında, 36-40 yaş dilimindeki ebeveynler lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu durumun, insanların yaşantıları neticesinde şekillenen duygu ve düşüncelerinin, diğerlerine karşı güven duyma ve onay verme noktasında zayıflaması, olası olumsuz ilişki ve iletişim örüntülerinin de bu durumu etkileyebileceği üzerinde durulmaktadır.

Transaksyonel analiz, bir anlamda insanlar arasındaki ilişkiyi gözlemlemektedir (Jacobs,1997). Yani başkaları yoksa bir yaşam pozisyonuna da gerek yoktur. Pozisyonlar görecelidir ve farklı durumlara göre değişebilirler. Bu araştırmada "sen iyi değilsin" yaşam pozisyonunda eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık görülmezken, "Ben iyiyim" yaşam pozisyonunda lisans mezunları lehine anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Transaksyonel analizde (ben iyiyim, sen iyisin) yaşam pozisyonu potansiyel olarak sağlıklı bir yaşam pozisyonudur. Kendisi ve başkaları hakkında bu pozisyona sahip kişiler, sorunlarını yapıcı olarak çözebilmekte; beklentilerini gerçekçi düzeyde tutabilmektedir (Dixit ve Shukla, 2016). Bu çalışmada, lisans mezunlarının ilkökul mezunlarına göre kendilerine yönelik algılarının daha olumlu olduğu yorumu yapılabilir. "Sen iyisin" yaşam pozisyonunda ise lisansüstü ve lisans mezunları lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durumda lisansüstü ve lisans mezunlarının, lise mezunlarına göre diğerlerine daha olumlu yaklaşmakta oldukları söylenebilir. Bu bulgular üzerinden, eğitim düzeyi arttıkça diğerlerine yönelik yaklaşımın daha olumlu olduğu ve kişilerin kendilerini daha iyi hissettiği yorumu yapılabilir.

Yaşam pozisyonlarından depresif pozisyon olarak da nitelendirilen (ben iyi değilim, sen iyisin) yaşam pozisyonunda bireyler kendilerini başkalarıyla karşılaştırdıklarında daha güçsüz ve değersiz hissetmektedirler (Dixit ve Shukla, 2016). Yapılan bu araştırmada "ben iyi değilim" yaşam pozisyonunun ebeveynlerin çalışma

durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Yani çalışmayan ebeveynler çalışan ebeveynlere göre kendilerini daha değersiz bir yaşam pozisyonunda görmektedirler. Çalışan bireylerin, ekonomik olarak daha özgür hissetmesi, kendi bilgi ve becerilerini kullanarak benliğine ilişkin olumlu dönütler alması ve dolayısıyla kendine ilişkin yaşam pozisyonunun olumlu yönde etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda çalışma ortamı kişinin sosyal ilişkiler kurduğu, benliğine yönelik temas iletilerini alabildiği bir ortam olması sebebiyle bireyin kendine ilişkin yaşam pozisyonunda olumlu bir etkiye sahip olabilmektedir. Aynı şekilde “ben iyiyim” ve “sen iyisin” yaşam pozisyonlarının iş yaşamındaki memnuniyet düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Yani iş yaşamından yüksek düzeyde memnuniyet duyanlar, orta düzeyde memnuniyet duyanlara göre kendilerini ve diğerlerini daha olumlu görmektedir. Literatürde iş-aile yaşamı ya da toplumsal yaşam alanlarının herhangi birinde memnuniyetin artmasının diğerler alanların da kalitesini arttırdığı gösterilmiştir (Greenhaus ve Powell, 2006; Siu vd., 2010). Erken dönem transaksyonel analiz kuramı araştırmaları, iş ortamında ve aile üyeleri arasında her bireyin kendisini eşit derecede iyi olarak görmesinin mümkün olmadığını, kişinin farklı yeteneklere sahip olduğunu hissetmenin kendisini ve başkalarını daha iyi olarak görmelerine sebep olabileceği üzerinde durulmuştur (Jacobs,1997).

Yapılan bu araştırmada katılımcıların eşleriyle olan iletişimlerinden; yüksek memnuniyet duyan ebeveynler kendilerini daha değerli hissederken, memnuniyetsizlik duyanlar kendilerini daha değersiz hissetmektedirler. Kuramsal olarak değerlendirildiğinde, sistem kuramında ilişki kavramı; sistemin içindeki öğelerin nedensellikten uzak bir şekilde birbirleriyle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla, sistemin parçaları birbirlerini doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilemekte ve değiştirmektedir (Teater, 2015). Buna göre; kişilerin bir alt sistemde yer alan eşleriyle olan iletişimlerinin, bir başka alt sistemde yer alan yaşam pozisyonlarını, kendilerini ve diğerlerini onaylamalarını ya da onaylamamalarını dolaylı yollardan etkilemektedir. Benzer şekilde çocuklarıyla iletişimlerinden yüksek düzeyde memnuniyet duyan ebeveynlerin, memnuniyetsizlik duyan ebeveynlere göre kendilerini daha çok onayladıkları ve güvende hissettikleri görülmüştür. Erikson’ın kişilik kuramına göre değerlendirildiğinde birey, pozitif ve negatif durumlar arasında psikososyal çatışmalar yaşayarak çeşitli evrelerden geçer ve bir çözüme ulaşır. Bu çözüme göre ise birey bu evreyi sağlıklı ve uyumlu veya uyumlu olmayan şekilde atlattığı olur. Birey, sekiz evreden biri olan ‘üretkenliğe karşı durgunluk’ evresinde; çocuk yetiştirmede iyi olduğunu, başka insanların bakım sorumluluğunu alabildiğini veya gelecek nesillere bir katkıda bulunabildiğini düşünmezse kişisel bir durgunluk ve geleceğe etki edememe gibi hisler yaşayabilmektedir (Berk, 2013). Buna göre; kişi çocuklarıyla olan iletişiminden yüksek düzeyde memnuniyet duyuyorsa, kişinin çocuk yetiştirme ve geleceğe katkıda bulunma açısından kendisini üretken hissettiği düşünülmektedir. Böylece kişi kendini onaylamaktadır.

Bu çalışmada katılımcıların kendi ebeveynleri ile iletişimlerini de değerlendirilmiş ve kendi ebeveynleri ile yüksek düzeyde memnuniyet duyan katılımcıların, memnuniyetsizlik duyan ebeveynlere göre kendilerini daha çok onayladıkları görülmüştür. Transaksyonel Analiz Kuramına göre kurgu çocukken oluşturulmuş bir yaşam planı olmakla beraber ebeveynler tarafından pekiştirilmektedir (Stewart ve Joines, 2018). Bu açıdan düşünüldüğünde

kişinin; ebeveyniyle olan iyi iletişimi yaşam kurgusunu etkilemekte ve böylece olumlu iletişim geliştiren kişiler kendisini daha güvende ve onaylanmış hissetmektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçlarının gelecek araştırmalara yön vermesi beklenmektedir. Ayrıca ilerleyen zamanlarda, Transaksiyonel Analiz Kuramı çerçevesinde aile eğitim programlarının planlanması ve aile çocuk etkileşimlerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, F. (2001). *Psikolojide İşlemsel Çözümleme Yaklaşımı Transaksiyonel Analiz*. Nobel Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.
- Alisinanoğlu, F. (1995). *Üniversite Öğrencilerinin Ben (Ego) Durumları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılamalarını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Berne, E. (2018). *İnsanların Oynadığı Oyunlar*. (H. Haktanır, Çev.). İstanbul: Koridor Yayınları. (Orijinal basım tarihi, 1964).
- Berne, E. (1962). Classification of positions. *Transactional Analysis Bulletin*, 1(3),23.
- Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi*. (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi. (Orijinal eser 2009).
- Boholst, F. A., Boholst, G. B., & Mende, M. M. B. (2005). Life positions and attachment styles: A canonical correlation analysis. *Transactional Analysis Journal*, 35(1), 62-67.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *DeneySEL desenler: Öntest-sontest, kontrol grubu, desen ve veri analizi*. Ankara: Pegem A.
- Corey, G. (2009). *Transactional analysis. Theory and practice of counseling and psychotherapy (8th ed.)*. Retrieved from <http://www.acadiau.ca/>.
- Dicle, A. N. (2017). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin duygu kontrol durumları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 12(4), 806-818.
- Ende İnce, Z., & Güdücü Tüfekçi, F. (2015). Engelli çocuğu olan ebeveynlerde evlilik uyumu ve yaşam doyumunun değerlendirilmesi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 102-112.
- Dixit, V., & Shukla, A. (2016). The Psychological Life Positions of Youth in the Context of Nirbhaya Incident. *Journal of Psychosocial Research*, 11(1), 33.
- Greenhaus, J. H., & Powell, G. N. (2006). When work and family are allies: A theory of work-family enrichment. *Academy of management review*, 31(1), 72-92.

- Harris, A. T. (1969). BEN OK'İM- SEN OK'SİN (12. Basım). (M. Şahin, Çev. Ed.). İstanbul: Okyanus Yayınları.
(Orijinal çalışma basım tarihi 1969)
- Isgor, I. Y., Kaygusuz, C., & Ozpolat, A. R. (2012). Life positions scale language equivalence, reliability and validity analysis. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 47, 284-291.
- Jacobs, A. (1997). Berne's Life Positions: Science and Morality. *Transactional Analysis Journal*, 27(3), 197-206.
- Kayalar, M. (2003). Yöneticinin işyerindeki ego durumunun transaksyonel analiz açısından değerlendirilmesi. (Çevrimiçi), <http://www.sdu.edu.tr>.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keçeci, A. (2007). Hemşirelik eğitiminde iletişime yeni bir yaklaşım: Transaksyonel Analiz. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-12.
- Mazlum, M. M. ve Atalay Mazlum, A. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yönteminin Belirlenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(4), 1-21.
- Stewart, I., & Joines, V. (2018). *Günümüzde TA: Transaksyonel analiz'e yeni bir giriş* (F. Akkoyun, Çev. Ed.). Ankara: Eksi Kitaplar.
- Teater, B. (2015). *Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri* (A. Karatay, Çev. Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Turan, N. Ve Duman, N. (2009). *Transaksyonel Analiz Yaklaşımı ve Sosyal Hizmetlerde Kullanımı*. Ankara: Maya Akademi
- Wiesner, V. (2004). An examination of the relationships between affective traits and existential life positions. University of North Texas Dissertation Doctor of Philosophy